

Ngài Hà Nội vốn hay bắt gặp bóng dáng một cụ già râu tóc bạc phơ, búi tóc cạo hành lúc thì trên xe buýt, lúc thì lang thang phố chợ. Cụ bên trang phục quần áo cộc, đeo trên vai một túi da có tua rua. Lần đầu thấy ông, nhiều người nhầm tưởng ông đeo kiềng gõ đi tập Thái cực quyền. Rồi, người ta dần nhận ra tiếng thổi của ông khi thì bên hồ Hoàn Kiếm, khi thì trên ngôi đền trên Núi Sọ trong Bách Thảo, lúc lại giữa ngã tư trong Văn Miếu... Cụ già như ông tiên với tiếng tiêu tao nhã đó là nhà giáo Lê Quang Châu, người đã làm ra ra cây tiêu 11 lỗ của Việt Nam.

Cây tiêu 11 lỗ

Nhà giáo Lê Quang Châu vốn trนัด kia dầy toán, giỏi đã nghề học. Ông được sinh ra và lớn lên trên phố Hàng Gai, Hà Nội. Vì thế, ông được học Piano từ khi mới lên 9 tuổi nhưng cũng được học thổi sáo trúc dân tộc và chơi cờ 2 nước cờ này điều luyện. Từ khi cuộc kháng chiến toàn quốc năm 1946 bùng nổ, gia đình ông tản cư về Ý Yên, Nam Định, cụ học sinh Châu ngày đó với học trường Dục Đức Chính, gần núi Suối Ngô Xá. Hàng ngày, cụ bé lên núi Suối (Thanh Nê) nghe thổi sáo nghe bên nhà của nhà sư Văn Cao. Trong suốt những năm tháng tuổi học trò hay sinh viên khoa toán, chàng trai Hà Nội đó không bao giờ vắng mặt trong các buổi biểu diễn văn nghệ.

Được giáo dục bài bản và học hành đến nơi đến chốn, ông được giới thiệu làm giảng viên CĐ Sư phạm Hà Nội, rồi lại về dạy toán ở trường Chu Văn An, rồi lại giảng dạy chuyên ngành toán hiện đại và vật lý ở CĐSP Hà Nội. Rồi những năm cuối thập kỷ 80 của thế kỷ trước, ông lại được cử sang châu Phi làm chuyên gia giúp nước bạn giảng dạy môn toán. Giới thiệu ông thành thạo cả 4 ngôn ngữ: Anh, Pháp, Bồ Đào Nha và tiếng Tây Ban Nha. Người tiếp chuyện, được ông kể cho nghe nhiều chuyện về Hà Nội xưa, về những thú chơi tao nhã của người Hà Nội trong những ngày Tết nguyên đán. Rồi đến chuyện cây sáo, cây tiêu, những kỷ niệm về những lần thổi tiêu bên hồ Hoàn Kiếm.

Chị tiêu nhiều năm, chính ông Lê Quang Châu là người đã thổi tiêu hay có thể nói là phát minh ra cây tiêu 11 lỗ. Ban đầu, cây tiêu chỉ có 6 lỗ, cụ Châu thấy nó không đủ âm vực để chơi các nhạc phẩm “Suối Mây”, “Thiên Thai” hay những nhạc phẩm tiêu chí khác. Ông Châu đã thổi tiêu lên 8 lỗ, 10 lỗ và cuối cùng là 11 lỗ. Kể từ đó, hai bàn tay người ta chỉ có 10

ngón mà cây tiêu lại nhúng 11 lỗ. Tôi đã trở về quê ở ông Châu làm tiếng cây tiêu 11 lỗ và học ông dạy cách chơi, ngón tay cái cầm bàn tay trái sẽ phẩy bắt cùng lúc 2 lỗ và dịch chuyển ngón tay. Đáng ngạc nhiên là ngón tay cái của ông Châu lại thon dài và khỏe khi ông Châu bắt các lỗ tiêu dễ dàng và tiếng tiêu nghe trầm hùng như tiếng ngàn xa vọng lại. Các cây gậy đó là gậy hời hợt đơn giản.

Tiêu dao hành thơ

Với cây tiêu 11 lỗ, ông có thể chơi rất nhiều bản nhạc cổ điển của nước ngoài, nhạc bản nhạc tiếng dân tộc. Nhạc như nhạc phẩm muôn đời như “Serenade” của Torcelli hoặc Schubert; Tristesse của Chopin; Reverie của Schuman... Khi thấy nhạc ngấm vào trái tim yêu thích cây tiêu trúc của Việt Nam, ông say sưa gảy gảy với cây tiêu, với cách chơi trúc và cách khoét lỗ sao cho dễ bấm ngón tay. Cây tiêu của ông Châu do khí hậu nên có vết nứt nhỏ, cần lấy băng dính giấy phom và trang trí cho cây tiêu khá đẹp mắt. Ông chinh phục treo ở đâu cây tiêu cùng với 3 hồ tạc tượng tiếng trống cho “Thiên – Địa – Nhân”. Hời ra mới biết, ông Châu còn là người nghiên cứu về Kinh Dịch và hiện đang giảng dạy môn khoa học này cho Trung tâm Unesco Cộng hòa Philippines.

Nhìn với bên ngoài, nhiều người ví ông Châu như một ông sư tiêu dao. Nhạc thơ ra không phải vậy tuy trông cần gảy gảy một đống sợi với mái tóc búi tóc hành, quần áo cần truyền nhạc cần không phải là sư. Hàng ngày, các buổi sáng, ông Châu thường bận cần trang, đeo tiêu rồi đi qua các phố phường Hà Nội. Tiếng tiêu của ông không ồn, không xa lánh nhạc ồn ào của đời thị trường. Ông Châu thường mang tiếng tiêu của mình đến với mọi người, khi thì ven hồ Hoàn Kiếm, khi thì Bách Thảo, lúc khác lại thấy ông Văn Miếu giữa ngày tháng đông đúc. Nên cần với bên ông cần không phải là sư tiêu mà là lãng tử tiêu dao.

Nhiều lần, người chơi tiêu ven hồ Hoàn Kiếm, mời du khách dừng chân lắng nghe tiếng tiêu của ông lại cho một kết quả riêng, một câu chuyện riêng. Mùa hoa Lạc Vọng nở, cần người đi với cây 9 gấc mà thổi tiêu, như với một người bạn thân thiết đã ngã xuống chiến tranh. Lần khác thì một Việt kiều Mỹ đã khóc khi nghe tiếng tiêu của ông mà cảm thấy một tuổi thơ buồn và không dễ quên. Rồi có một đôi tình nhân người nước ngoài, cô gái khi nghe tiếng tiêu của ông đã ví nó như tiếng của “Người cá Siren”. Đôi tình nhân dừng nghe tiếng tiêu, nói chuyện với nhau như người bạn ngoài đời nên hiểu được họ.

Trong ngôi nhà cũ ở ngõ nhỏ trên phố Kim Ngưu, nhạc trang trí trong nhà cần chỉ là một Thái cổ cổ do tay ông và nhạc chiêng tiêu, ông Lê Quang Châu kết nhạc kết quả của cuộc đời,

trong đó có nh ng giá tr nhân văn c a m t ng i Hà N i đích th c. Qua nh ng câu chuy n b t t n đó, l p tr hi u thêm v nh ng gì mà Hà N i ngày nay không còn ho c ch còn r t ít. Nh ng thú v nh t c Châu là tình th n l c quan và trí tu mình m n dù năm nay c đã h n 80 tu i.

Lê H ng Quang

